

МИНИСТЕРСТВО НА
ПРАВОСЪДИЕТО

„Програми за превенция и преодоляване на домашното насилие“.

Проектът се изпълнява по Договор за предоставяне на
безвъзмездна финансова помощ с рег. № 93-00-521/21.12.2016г.,
сключен с Министерство на правосъдието.

**ИЗСЛЕДВАНЕ НА ПРИЛОЖЕНИЕТО НА
ЗАКОНА ЗА ЗАЩИТА ОТ ДОМАШНО НАСИЛИЕ**

**Фондация „Джендър алтернативи“
Април 2017 година**

МИНИСТЕРСТВО НА
ПРАВОСЪДИЕТО

„Програми за превенция и преодоляване на домашното насилие“.

Проектът се изпълнява по Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ с рег. № 93-00-521/21.12.2016г., сключен с Министерство на правосъдието.

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ПРИЛОЖЕНИЕТО НА ЗАКОНА ЗА ЗАЩИТА ОТ ДОМАШНО НАСИЛИЕ

Екипът на фондация „Джендър алтернативи“ изказва своята благодарност на ръководството на Районен съд – Пловдив за сътрудничеството при извършване на настоящото изследване.

Проект „Програми за превенция и преодоляване на домашното насилие“ се изпълнява по Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ с рег. №93-00-521/21.12.2016 год., сключен с Министерство на правосъдието.

Изследването е извършено в периода Февруари – Април 2017 год.

МИНИСТЕРСТВО НА
ПРАВОСЪДИЕТО

„Програми за превенция и преодоляване на домашното насилие“.

Проектът се изпълнява по Договор за предоставяне на
безвъзмездна финансова помощ с рег. № 93-00-521/21.12.2016г.,
сключен с Министерство на правосъдието.

да
жендър
алтернативи

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ПРИЛОЖЕНИЕТО НА ЗАКОНА ЗА ЗАЩИТА ОТ ДОМАШНО НАСИЛИЕ

СЪДЪРЖАНИЕ

1. Важността на проблема домашно насилие
2. Домашното насилие в България
- 2.1. Проблемът с Тежестта на доказване по ЗЗДН: чл. 13, ал. 3, вр. с ал. 2, т. 3 и чл. 9, ал. 3 от Закона за защита от домашно насилие
- 2.2. Проблемът за Актове на домашно насилие, които следва да бъдат взети предвид при водене на дела по ЗЗДН: чл. 10, ал. 1 от ЗЗДН
3. Изследване на приложението на Закона за защита от домашно насилие
4. Изводи от извършеното изследване на Закона за защита от домашно насилие
 - 4.1. Основни проблеми, срещани в работата на съда
 - 4.2. Основни проблеми, срещани в работата на прокуратурата
 - 4.3. Основни проблеми, срещани в работата на адвокатите
 - 4.4. Основни проблеми, срещани в работата на полицаите
 - 4.5. Основни проблеми, срещани в работата на социалните работници
5. Препоръки

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ПРИЛОЖЕНИЕТО НА ЗАКОНА ЗА ЗАЩИТА ОТ ДОМАШНО НАСИЛИЕ

1. Важността на проблема домашно насилие

Домашното насилие е една от най-сериозните форми на насилие срещу жените. То не е ограничено по отношение на специфична култура, регион или страна, нито по отношение на определена група жени в едно общество. Формите на насилие зависят основно от икономическия статус, раса, етнос, клас, възраст, сексуална ориентация, увреждане, националност, религия и култура на жертвите на насилие.

"Насилието срещу жени е проява на исторически сложилите се неравнопоставени отношения на власт и подчинение между мъжете и жените, които са довели до властване над и дискриминация на жените от мъжете и които пречат на пълноценното развитие на жените."¹

От началото на 70-те години на 20 век, мъжкото превъзходство започва да се възприема като базирано на комплекс от социални, икономически, политически и идеологически институции и практики, възприемани повече или по-малко, от обществото като „нормални“. По този начин подчинената позиция на жените започва да се отчита като резултат от: поведението и структурата на обществото и не толкова от биологичните признаци различаващи двата пола; доминиращата позиция на мъжете в институциите и социалните структури и не толкова особеностите на конкретния, отделния мъж; структурната дискриминация по отношение на жените и не толкова физиологическите разлики между двата пола; разграничението между схващанията на различните култури по отношение на „мъжественост“ и „женственост“, и конкретното съдържание и очакване за определено поведение, което се наслаждава в тях. В резултат, мъжът като цяло започва да се възприема като „субект“ и „действащ агент“, а жената - като „обект“. Поради тези причини, следва да се подчертае важността на институционализираното превъзходство на мъжете „като основен фактор за продължаването на полово базираното насилие, който е доминиращ над допълнителни фактори като биологическите, физиологически, психологически и социологически характеристики на отделния мъж или специфичния контекст на отделната връзка между мъж и жена."²

¹ Из Пекинска платформа за действие от Четвъртата световна конференция по проблемите на жените -1995, пар. 118: www.un.org; www.ohchr.org

² Луис Силвестър „Еволюционните корени на мъжкото насилие над жените“, 1999, стр. 63 (Silverstein, Louise B., "The Evolutionary Origins of Male Violence Against Women" in Michele Harway and James M. O'Neil (eds.), What causes men's violence against women (Sage Publications, 1999), p. 63.)

МИНИСТЕРСТВО НА
ПРАВΟΣЪДИЕТО

„Програми за превенция и преодоляване на домашното насилие“.

Проектът се изпълнява по Договор за предоставяне на
безвъзмездна финансова помощ с рег. № 93-00-521/21.12.2016г.,
сключен с Министерство на правосъдието.

да
джендър
алтернативи

Всеобщата Декларация на ООН за защита правата на човека³ признава достойнството, присъщо на всички членове на човешкия род, на техните равни и неотменими права. Държавите-членки се задължават да постигнат в сътрудничество с ООН всеобщо уважение и зачитане на правата на човека и неговите основни свободи. Според чл. 1, всички хора се раждат свободни и равни по достойнство и права, а чл. 2 сочи, че **всеки човек има право на всички права и свободи, провъзгласени в Декларацията, **без никакви различия, основани на раса, цвят на кожата, пол, език, религия, политически или други възгледи, национален или социален произход, материално, обществено или друго положение.** (чл. 1, 2, 3, 5, 7 и 12)**

Според *Декларацията и Програмата за действие на Световната Конференция по правата на човека*, проведена във Виена през 1993 година, **насилието, базирано на пола е несъвместимо с човешкото достойнство и ценност на човека и следва да бъде елиминирано.**⁴ (чл. 18; чл. 38)

Декларацията за елиминиране на всички форми на насилие срещу жените⁵, която изброява формите на насилие срещу жените, **дефинира домашното насилие** като една от основните му форми, включваща **физическо, сексуално и психологическо насилие**. Домашното насилие включва, но не е лимитирано до физическа и ментална агресия, емоционален и психологически тормоз, сексуално насилие, изнасилване в брака. **Всеки акт на използване на сила, заплаха, тормоз, унижение и сиване на човешката личност, ООН възприема като акт на домашно насилие.** (чл. 1 и 2)

Комитетът за елиминиране на всички форми на дискриминация по отношение на жените, извършващ мониторинг на изпълнението и прилагането в практиката на държавите-членки на *Конвенцията за елиминиране на всички форми на дискриминация по отношение на жените⁶*, третира **домашното насилие като нарушение на правата на човека**. То представлява **дискриминация по отношение на жените и нарушава правото им на живот, на лична свобода и сигурност, правото им на личен и семеен живот** (чл. 1, 2, 5 и 16). Комитетът посочва изрично, в своята *Генерална препоръка №19/1992⁷*, че **насилието базирано на пола означава насилие, което е насочено срещу жените, както и формите на насилие, които засягат предимно жените**. Според

³ Приета на 10.12.1948 год. - през 2008 година по цял свят се отбелязва нейната 60 - годишнина. За България, Декларацията е издадена в сборник от международни документи през 1992 год.: http://www.mfa.bg/bg/index.php?option=com_content&task=view&id=16792&Itemid=543

⁴ Световната Конференция по правата на човека, проведена във Виена през 1993 година приема Декларация за елиминиране на всички форми на насилие срещу жените, както и Програма за действие: Генералната Асамблея на ООН, Резолюция No48/104, 20 December, 1993: <http://www1.umn.edu/humanrts/instreet/e4devw.htm>.

⁵ Декларацията е приета от Генералната Асамблея на ООН с Резолюция No48/104 на 20 December, 1993: <http://www1.umn.edu/humanrts/instreet/e4devw.htm>.

⁶ Приета и открита за подписване, ратификация и присъединяване с резолюция 34/180 на ОС на ООН от 18.12.1979 г. Издадена в Сборник от международни документи, 1992 г.

⁷ Параграф 6 и 7. Моля да се вземат предвид още Генерална препоръка №12 и №24: <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/recomm.htm>.

данните на ООН домашното насилие е форма на насилие, която засяга предимно жени и деца.⁸

Комитетът по правата на човека, извършващ мониторинг на приложението на *Пакта за граждански и политически права* (чл. 2, 3, 6, 7, 9, 17 и 26), разпознава **домашното насилие като нарушение на човешките права, засягащо предимно жените - накърняващо правото им на живот, на лична свобода и сигурност, на полова равнопоставеност и недискриминация, на свобода на придвижване и избор на местоживеене.** Според Комитета за правата на човека **домашното насилие представлява нарушение на чл. 7 от Пакта, а именно - правото всяко лице да бъде свободно от мъчение, унижително и нечовешко отношение и/или наказание.**⁹

В този смисъл са се произнесли и Комитетът на ООН извършващ мониторинг на приложението на *Международен Пакт за Икономически, Социални и Културни Права* –

Генерална препоръка №16 (11.08.2005 год.), както и Комитетът на ООН извършващ мониторинг на приложението на *Конвенция за Елиминиране на Расовата Дискриминация – Генерална препоръка №25* (20.03.2000 год.).

Чл. 19 от *Конвенцията за защита правата на детето*¹⁰ дефинира формите на насилие срещу децата и посочва изрично насилието в семейството и семейната среда. Практиката на ООН сочи, че в днешни дни се възприема разбирането, че **домашното насилие срещу жените засяга и децата, в три специфични посоки:** 1. Много по-вероятно е децата да се превръщат в жертви на домашно насилие когато такова се извършва първоначално само срещу майките им, а майките преживяващи домашно насилие разполагат с много ограничени възможности да защитят децата си; 2. Дете, което става свидетел на домашно насилие срещу майката /директно или косвено/ е обикновено емоционално обременено и травмирано; 3. Около 63 процента от момчетата, които са били свидетели на домашно насилие срещу майките си, се превръщат в насилници в своя зрял живот, а около 56 процента от момчетата, попаднали в подобна ситуация, се превръщат в жертви на насилие.¹¹

Както *Комисията по правата на човека към ООН*¹² посочва в свой доклад от 2003 година по отношение човешките права на жените, от 48 изследвания проведени по света в 20-70 % от случаите жените жертви на домашно насилие не

⁸ Доклад на Генералния Секретар на ООН, наречен In-depth Study on all forms of Violence Against Women, (06/07/2006): www.un.org.

⁹ Генерална препоръка No 28 (Равнопоставеност на правата на мъжете и жените, чл. 3): Equality of rights between men and women (article 3): 29.03.2000 - <http://www.ohchr.org/english/bodies/hrc/comments.htm>.

¹⁰ Приета от ОС на ООН на 20.11.1989 г., ратифицирана с решение на ВНС от 11.04.1991 г., ДВ, бр. 32 от 23.04.1991 г. В сила от 03.07.1991 г. Издадена в Сборник от международни документи, 1992 г.

¹¹ Доклад на Генералния Секретар на ООН, наречен Дълбочинно изследване на всички форми на насилие по отношение на жените (In-depth Study on all forms of Violence Against Women, (06/07/2006): <http://www.un.org>.

¹² Понастоящем функцията на Комисията се изпълнява от Съвета по правата на човека - <http://www.ohchr.org>. CHRights, Integration of the human rights of women and the gender perspective: Violence against women, 59th session (06/01/2003), п. 9-19: [http://www.unhcr.org/Huridocda/Huridoca.nsf/0/d90c9e2835619e79c1256ce00058c145/\\$FILE/G0310100](http://www.unhcr.org/Huridocda/Huridoca.nsf/0/d90c9e2835619e79c1256ce00058c145/$FILE/G0310100).

са споделяли с никой от близките си на какво са подложени в домовете си; в 10-69 % от случаите жените споделят, че са били удряни и/или бити от своите интимни партньори; в 40-70 % от случаите, в които жени са починали поради извършено върху тях насилие, то те са били убити от партньорите си/съпрузите си в резултат на връзка, в която е осъществявано домашно насилие.

Според *Доклад на Генералния Секретар на ООН*, приет на 06.07.2006 година¹³, насилието срещу жените съществува във всяка страна по света и поради своята многолика и трудно уловима природа, която поставя на изпитание всяка съдебна система когато се стигне до неговото доказване, представлява най-сериозното препятствие пред достигането на равнопоставеност между половете. Докладът сочи експлицитно, че **насилието срещу жените е неприемливо и недопустимо независимо дали се осъществява от държавата, от нейни органи, или от индивидуални лица, независимо дали се извършва в публичната или в личната сфера - както в мирно време, така и по време на конфликт.**

Според Специалния докладчик за насилието срещу жените¹⁴, неговите причини и последици, домашното насилие по отношение на жените представлява **полово базирано насилие и форма на дискриминация срещу тях**. Държавите са задължени, според изискванията на международното обичайно право, да реагират адекватно в такива случаи и да защитават жертвите на подобно насилие.¹⁵

Резолюция на Генералната Асамблея на ООН от 27.03.2008 год. за елиминиране на насилието по отношение на жените¹⁶, приканва държавите-членки да премахнат всички форми на насилие по отношение на жените, с фокус върху насилието осъществено в семейството, заявявайки, че е налице **нужда държавите да криминализират всички форми на насилие по отношение на жените, да гарантират достъп до ефективен и справедлив съд на всички жертви, достъп до ефективна защита и помощ, включително медицинска, психологическа, както и безплатно правно консултиране.**

Поради спецификата на домашното насилие горепосочените органи на ООН, а също и останалите комитети, извършващи мониторинг на деветте основни конвенции за защита правата на човека приети от ООН, както и органите на Съвета на Европа, препоръчват и изискват държавите-членки **да криминализират домашното насилие, да приемат форми на наказание адекватни на извършеното във всеки отделен случай нарушение на човешките права на жените, да инициират приемането на заповеди за защита, да осигурят свободата и защитата на жертвите, да организират тренинг и джендър-чувствително обучение на органите на полицията,**

¹³ Доклад на Генералния Секретар на ООН, наречен In-depth Study on all forms of Violence Against Women, (06/07/2006), стр. 9: <http://www.un.org>.

¹⁴ <http://www2.ohchr.org/english/bodies/chr/special/themes.htm>

¹⁵ Виж www.ohchr.org: E/CN.4/2006/61 и A/HRC/7/3, 15 January 2008

¹⁶ General Assembly Resolution on Elimination of Violence against women: A/HRC/7/L.22/Rev. 1 of 27 March 2008

прокуратурата, съда и адвокатурата, както и да способстват за промяна на нагласите в гражданското общество, които да доведат до осъзнаване опасността породена от насилието и че то е недопустимо във всяка една ситуация независимо от така нареченото „предизвикване“ от страна на жертвата. Според практиката на ООН и на Съда по правата на човека в Страсбург, термин „предизвикано насилие“ не съществува и е недопустим. Никоя форма на насилие по отношение на жените не може да бъде оправдана по подобен начин.

2. Домашното насилие в България

Съвсем доскоро насилието срещу жените в България не се възприемаше като сериозен обществен проблем, който заслужава специално правно регулиране. Фактът, че не се познаваше неговото разпространение и се подценяваше значението му се дължи на ред причини. Разбирането, наследено от предишния комунистически режим, че равноправието на двата пола е постигнато в България е със сигурност една от причините за това. Това се съчетава с лицемерието на обществото, съпътстващо такъв неудобен проблем като насилието срещу жени. Дълбоко вкоренените патриархални стереотипи, които характеризират Балканския и Средиземноморския регион представляват допълнителен фактор. Освен това, продължаващото разделение между публична и частна сфера поставя жените и претърпяното от тях насилие в частната обществена сфера. Насилието срещу жени е форма на дискриминация спрямо тях, която е най-тясно свързана с културните стереотипи. Насилието е сред най-силно изразените прояви на джендър стереотипите и в същото време представлява оръжието, чрез което да се поддържат отредените роли на мъжете и жените в обществото. Правото е само отражение на отношенията в обществото. Ето защо домашното насилие в България, като скрито явление, дълго време не беше правно регулирано и настоящото му обличане в законова форма не е от такъв характер, който да доведе до реални промени в живота на засегнатите.

Формите на насилие срещу жените, което е осъществявано в домовете им, като тормоз, заплахата с лишаване от живота им, побой, изнасилване и убийство, биват дефинирани като сериозни престъпления от законодателството на почти всички държави по света. Когато тези форми на насилие се извършат срещу жена от партньора/съпруга ѝ обаче те или не се третират като престъпления, или се наказват необосновано леко, или се възприемат като нещо нормално. В същото време, не се отчита тежестта на фактора насилие извършено от човек с когото живееш, когото обичаш, някой на когото държиш и в когото имаш доверие.

Веднъж попаднала в порочния кръг на насилието една жена много трудно може да излезе от него. Тя бива ограничавана в контактите си с близки и приятели, поставяна в икономическа и финансова зависимост независимо от това какви средства ѝ се предоставят за поддръжка на дома и за отглеждане на децата - тези средства са винаги проследявани и проверявани дали са изчерпани по предназначение, в противен случай следва наказание - обикновено физическо

такова, тъй като основната движеща сила на домашния насилник е желанието му за сила, власт и контрол, за надмощие, и по възможност за притежание.

Един от най-честите методи за манипулиране на жертвата е заплахата, че ще ѝ бъдат отнети децата - особено в случаи на финансово осигурен домашен насилник. Останалите средства задържащи една жена от прекратяване на насилствена връзка са нейната финансова зависимост - жена без средства и без възможност за преквалификация, останала с едно или две деца за отглеждане, на определена възраст, не може да се реализира на пазара на труда и да им осигури прехрана и перспективи за добро бъдеще; липса на информация и правни познания какви права за защита са ѝ осигурени законодателно от държавата; страх от институциите поради внушението на насилника, че никой няма да ѝ обърне внимание тъй като подобни отношения са лични и ако полицията и другите органи могат да си спестят изпълнение на задълженията си - то те ще го сторят, а също и заплахи, че насилникът може да „купи“ когото си пожелае в съдебната система; липса на подкрепа от страна на близки и роднини поради това, че е била изолирана от тях и те не ѝ вярват тъй като не е споделяла какво ѝ се случва въщи; липса на свидетели, които да докажат извършеното между четири стени насилие; липсата на доказателства тъй като жените обикновено не се обръщат към медицински специалисти при всеки акт на насилие, а само когато то придобие сериозни форми, и други.

Неефективната закрила и помощ на пострадалите от домашно насилие нарушава основните човешки права, гарантирани както в българското, така и в международното законодателство. Жертвите на домашно насилие често стават обект на ре-виктимизация и разнопосочни интервенции от страна на различни институции. Не са изключение случаите, в които липсата на навременна интервенция и координиран подход води до тежък рецидив на насилието, което от своя страна поставя жертвите във висок риск за здравето и живота.

2.1. Проблемът с Тежестта на доказване по ЗЗДН: чл. 13, ал. 3, вр. с ал. 2, т. 3 и чл. 9, ал. 3 от Закона за защита от домашно насилие

В съдебните процеси, водени и развиващи се по правилата на специалния ЗЗДН, ползващ се с приоритет пред общия ГПК¹⁷, **тежестта на доказване следва да лежи върху ответната страна** – така както изискват нормите на европейското и международно право, касаещи **домашното насилие, което представлява форма на полово базирано насилие и дискриминация по отношение на жените и нарушава техните човешки права.**

Приемайки, че в ЗЗДН съществува неяснота по отношение разпределението на доказателствената тежест, което води до нестабилна и противоречива съдебна практика (в нарушение на чл. 13 от ЕКПЧ), следва да се има предвид **чл. 5, ал. 4 от Конституцията**, според който международните договори, ратифицирани по конституционен ред, обнародвани и влезли в сила, са

¹⁷ Lex specialis derogat legi generali.

част от вътрешното право на страната и имат предимство пред тези норми на вътрешното законодателство, които им противоречат. Тоест, съдът следва да приложи нормите на ЕКПЧ, КЕВФДОЖ, ПГПП и Директивите на Европейския съюз, **и да приеме, че не страната-молител следва да докаже осъществяването на твърдяно домашно насилие, а страната-ответник следва да докаже, че не е извършила такава.**

В допълнение, следва да се отбележи, че нормите на чл. 13, ал. 3, вр. с ал. 2, т. 3 от ЗЗДН, макар и не пряко, но указват разпределението на доказателствената тежест, която лежи върху ответника от момента, в който страната, която твърди, че е жертва на домашно насилие представи декларацията по чл. 9, ал. 3 от ЗЗДН, с която се приема, че се доказват факти, от които може да се направи извод, че е налице извършено домашно насилие. Ако ответната страна не докаже липсата на извършено домашно насилие – в хода на процеса - съдът е задължен да издаде заповед за защита в полза на страната-молител, дори ако тя е представила единствено декларацията по чл. 9, ал. 3 от ЗЗДН (чл. 13, ал. 3 от ЗЗДН).

2.2. Проблемът за Актове на домашно насилие, които следва да бъдат взети предвид при водене на дела по ЗЗДН: чл. 10, ал. 1 от ЗЗДН

Противно на разбирането на множество български съдии, че единствено актът/актовете на домашно насилие, извършен/и в рамките на един месец преди образуване на производство по ЗЗДН следва да бъде/да бъдат предмет на разглеждане в тези производства, правилното схващането по този въпрос – подкрепено от европейското и международно право, което представлява част от националното ни право – е, че в процесите по ЗЗДН е необходимо съдът да изследва всички актове на домашно насилие, сочени от молителите доколкото чл. 10, ал. 1 от ЗЗДН дава единствено процесуалната/времевата рамка, в която пострадалото лице да потърси защита и не ограничава оплакването му до един акт или действие или опит за такива (чл. 2, ал. 1), а, напротив, дава възможност на същото да представи на съда информация относно преживяванията си тъй като домашното насилие представлява процес, а не еднократен акт или действие, още повече когато иде реч за психическо и емоционално такова или за опит за извършване на домашно насилие.

В решението си по делото *Нахиде Олуз срещу Турция*, в което е направено възражение, че жалбоподателката може да се оплаче единствено по отношение на последния акт на насилие, осъществен върху майка ѝ, Европейският съд по правата на човека (ЕСПЧ) заяви изрично, че *„Въпреки, че са налице интервали между отделните събития, Съдът отчита, че цялостното домашно насилие на което са били подложени жалбоподателката и майка ѝ през един дълъг период от време не може да бъде разгледано като*

индивидуални/отделни епизоди и поради това следва да бъде преценявано едновременно/заедно като верига от свързани събития.¹⁸

Подобни са решенията по делата *Опуз с. Турция, Контрова с. Словакия, Бранко Томашич и други с. Хърватска, Т.М. и С.М. с. Молдова, Б. с. Молдова, Мудрич с. Молдова, Еремия с. Молдова, Валиулиене с. Латвия, Е.С. и други с. Словакия, Е. и други с. Великобритания, Бевакуа и С. с. България.*

Домашното насилие е феномен, който със спецификата си и отражението си във всеки отделен случай, изисква особено внимание и адекватност от страна на съда, доколкото решението по всеки казус се отразява върху живота на конкретната жертва за в бъдеще. Домашното насилие е проявление на поведението, нрава и характера на извършителя му, то очевидно не може да бъде – особено в случаите на продължаващо с години домашно насилие – еднократен акт. Още повече когато се коментира неговата форма на психическо и емоционално такова.

Ако съдът счете, че не следва да вземе предвид и актовете на насилие, извършени преди едномесечния период по чл. 10, ал. 1 от ЗЗДН, би се достигнало до провал на държавата да защити пострадалите от домашно насилие жени и деца тъй като не е задължително държавата да е нарушила правото им на равнопоставеност целенасочено – достатъчно е практиката по спазването на закона (ЗЗДН) да сочи на negliжиране на насилието по отношение на жените и децата; неговото подценяване; разпространение на стереотипни схващания по отношение на това какво представлява домашното насилие – личен проблем или нарушение на правата на жените, което, като резултат, да води до нарушаване на правото на равнопоставена защита на жените пред закона.¹⁹

3. Изследване на приложението на Закона за защита от домашно насилие

В рамките на изследването бяха проучени 18 дела образувани пред Районен съд – Пловдив по реда на Закона за защита от домашно насилие, в които молител в производството е/са дете/деца.

Общият брой на децата молители в производствата е 25. Момчетата са 16 на брой, а момичетата - 9. Възрастта на децата молители в производствата варира от 50 дни до 16 години.

17 производства са образувани по молба на жени, а 1 производство е образувано по молба на мъж.

В 15 от делата пострадалите от домашно насилие лица са представлявани от адвокат, а в 3 дела молителите водят производствата сами.

Във всички 18 производства е направено искане за незабавна защита от домашно насилие. В 16 от производствата Пловдивският Районен Съд е уважил

¹⁸ *Нахиде Опуз срещу Турция, Параграф 111*

¹⁹ *Нахиде Опуз срещу Турция, §§ 191-192*

МИНИСТЕРСТВО НА
ПРАВОСЪДИЕТО

„Програми за превенция и преодоляване на домашното насилие“.

Проектът се изпълнява по Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ с рег. № 93-00-521/21.12.2016г., сключен с Министерство на правосъдието.

да
джендър
алтернативи

искането на молителите и е издал Заповед за незабавна защита от домашно насилие.

В 10 производства е издадено решение в полза на молителите с постановяване на мерки за защита от домашно насилие по чл. 5, ал. 1, т. 1-5 от Закона за защита от домашно насилие, с които извършителите на домашно насилие се задължават да не извършват каквато и да било форма на домашно насилие по отношение на молителите, отстраняват се от съвместно обитаваното жилище, забранява им се да доближават молителите, домовете им и местата им за социални контакти и отдиш, определя се временно местоживееие на децата при пострадалия родител и извършителите се задължават да посещават специализирани програми за овладяване на агресията си.

Актовете на домашно насилие се изразяват в обиди, заплахи за живота и здравето на молителите и са извършени в присъствието на децата. Има казуси, в които са причинени леки телесни повреди, за което са представени удостоверения от съдебна медицина. Прави впечатление, че преобладават случаите на психическо и емоционално домашно насилие, като ги следват казусите с физическо насилие и икономическо насилие. В повечето случаи казусите се характеризират с извършване на повече от един вид домашно насилие.

В едно от производства с решението се отказва да бъде издадена заповед за защита от домашно насилие като се отхвърля иска на молителката и детето ѝ – бебе на 50 дни, но въззивният съд отменя акта на районния съд и издава заповед за защита на молителката и детето ѝ.

Молителката Н.К. и ответникът С.В. са родители на малолетния В. С. В.. Родителите за кратко живели заедно, като от м.септември 2015г., преди раждането на детето им В., се разделили. След раждането на детето С.В. го припознал.

Молителката твърди, че по време на съвместното им съжителство, ответникът бил агресивен към нея, често се държал обидно, неадекватно, неуважително. След раждането на сина им, ответникът станал още по-агресивен, преследвал и тормозил молителката. Настоявал да вижда детето всеки ден, въпреки че било едва на няколко дни. Молителката се стараела да не препятства контакта му с детето, посрещала го в дома си, давала му да подържи детето. Въпреки това, при всяка тяхна среща ответникът крещял. На 20.12.2015г. ответникът дошъл в дома на молителката и тя му дала детето, за да му се порадва. Ответникът настоял да си тръгне заедно с едномесечното бебе, като заявил, че тази нощ то ще спи при него. Майката се противопоставила предвид ранната му възраст, но ответникът, държейки детето, започнал да крещи истерично, да я заплашва и поставя ултиматуми, обиждал я. Детето силно се уплашило и започнало да плаче. Когато се разплакало силно, ответникът склонил да го даде на майката, като ѝ поставил условие вечерта да го заведе в дома му, за да спи детето при него.

МИНИСТЕРСТВО НА
ПРАВОСЪДИЕТО

„Програми за превенция и преодоляване на домашното насилие“.

Проектът се изпълнява по Договор за предоставяне на
безвъзмездна финансова помощ с рег. № 93-00-521/21.12.2016г.,
сключен с Министерство на правосъдието.

да
жендър
алтернативи

На 24.12.2015г. молителката излязла с детето на разходка. Среещнала се със своя приятелка в кафене. Времето било хубаво и подходящо за разходка на детето. Малко след като се настанили в заведението, пристигнал ответникът. Без да каже нито дума, развил детето и го взел от количката. Молителката се възпротивила, намесила се нейната приятелка, при което ответникът ѝ върнал детето, но извадил телефона си и започнал да ги снима. Заплашвал, обиждал я, заявявал ѝ, че я следи и няма да я остави на мира, че обезателно ще ѝ вземе детето.

От събраните доказателства се установява, че ответникът е влязъл агресивно в заведението, като се насочил директно към молителката и детето. Предвид предходни закани, че ще вземе бебето, тя се притеснила, а след като като оставил детето, напуснала кафенето и разплакана се обадила на майка си. От всички събрани доказателства се констатира, че молителката не се противопоставяла директно на ответника, тъй като изпитвала страх за детето, затова само го молила да ѝ даде бебето.

Съдът посочва, че при препятстване на контакти между бащата и детето от страна на майката, следва да се упражнят законоустановените права на бащата, като агресивното му поведение, което цели осъществяване на такива контакти /каквото се явява твърдението му в отговора на молбата за защита/ не представлява упражняване на права, а по своя характер запълва признаците на актове на домашно насилие.

В конкретния случай съдът намира, че е подходяща посочената в чл.5, ал.1, т.1 от ЗЗДН мярка – задължаване на ответника да се въздържа от домашно насилие. Предвид одобряване на споразумение между родителите относно упражняване на родителските права и режим на лични контакти, то не следва да се определя временно местоживееене на детето, както и забрана за приближаване на молителите от страна на ответника. Не е необходима и мярка задължаване на молителя да посещава специализирани програми, тъй като първата мярка се явява достатъчна за постигане на целите на специалната превенция относно извършителя на насилието.

В едно от делата районният съд отхвърля иска на непълнолетния молител, заведен със съгласието на неговия баща и отказва да му издаде заповед за защита от домашно насилие срещу неговата майка. Окръжният съд в Пловдив потвърждава акта на първата съдебна инстанция.

Пловдивският Районен Съд отхвърля молбата на В.Й.А. против М.А.А. относно издаване на заповед за защита от домашно насилие, изразило се в отправяне на обидни изрази, псувни и удар по главата, извършено от ответницата на 31.12.2015г. в дома на молителя в гр. Раковски.

В молбата се твърди, че на 31.12.2015г. около 13,30 ч. майката на В.Й.А. влязла в стаята му, в която той бил със своя брат. Поискала пари от него и брат му Г., за да плати поръчани пити. При отказа на двамата, започнала да блъска и да ги псува. Тогава двете момчета заключили вратата, при което ответницата започнала да блъска по вратата. Притеснени, че може да чупи

МИНИСТЕРСТВО НА
ПРАВОСЪДИЕТО

„Програми за превенция и преодоляване на домашното насилие“.

Проектът се изпълнява по Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ с рег. № 93-00-521/21.12.2016г., сключен с Министерство на правосъдието.

да
джендър
алтернативи

прозореца на вратата, синовете ѝ отворили. Последната нахълтала в стаята, като в ръката си държала метла. С дръжката на метлата ударила молителя по главата. Нарекла го „***“, след което молителят и Г. слезли на долния етаж, за да избегнат ескалация на конфликта. Там влезли в стаята на долния етаж, но ответницата ги последвала и продължила да ги обижда. В това време от стаята си излязла баба им Г. и агресията на ответницата се насочила към нея и съпруга ѝ. Молителят твърди, че през лятото на 2015г. ответницата упражнила психически тормоз спрямо него, а често агресията ѝ си насочвала и към останалите членове на домакинството. Претендира да бъде бъдат наложени спрямо А., за срок от осемнадесет месеца, мерките за защита по чл.5, ал.1, т.1, 2, 3 и 4 от ЗЗДН. Тези твърдения са изложени от молителя и в депозираната от същия декларация по чл.9, ал.3 от ЗЗДН.

Ответницата счита молбата за неоснователна и моли същата да бъде отхвърлена доколкото изложените в нея факти и обстоятелства не отговарят на обективната истина. А. не отрича, че на посочената дата е имало скандал, но твърди, че тя не е удряла сина си. Поддържа, че конфликтът е възникнал първоначално между нея и свекърва ѝ, която не била доволна от обстоятелството, че ответницата е закупила на големия си син В. мобилен телефон за 250 лева. Впоследствие дошъл и свекърът ѝ, който се опитал да я души, поради което тя била принудена да избяга от къщата без дрехи и обувки, и да се обади на полицията.

Първоинстанционният съд е отхвърлил молбата, като е приел, че независимо от това, че съобразно чл. 13, ал.3 от ЗЗДН, когато няма други доказателства съдът издава заповед само на основание на приложената декларация от молителя, то това съвсем не означава, че посочените в нея твърдения, не могат да бъдат опровергавани, както и че молителят е освободен от доказателствената тежест да установи извършването на акта на домашно насилие. Доколкото в конкретния случай, доказателствената стойност на декларацията представена по делото е разколебана от проведеното от ответницата насрещно доказване, то съдът е приел, че не е проведено пълно главно доказване относно факта на извършване на акт на домашно насилие от страна на ответницата към нейния син, поради което е отхвърлил молбата за извършено домашно насилие.

Пловдивският Окръжен Съд споделя направения от първоинстанционния съд извод.

Две дела са прекратени след като първоначално е направено искане за спиране на производствата докато страните уредят своите отношения.

В едно производство първоначално е направено искане за спирането му, а впоследствие има искане за възобновяване на делото, но по-късно е подадена молба за оттегляне на исковите касаещи две малолетни деца, а после молителката оттегля и своя иск за защита от домашно насилие.

Две дела са прекратени по молба на молителките, вкл. като законен представител на децата им.

Една искова молба е върната на молителката след като делото е било оставено без движение и са били дадени указания от страна на съда, които не са изпълнени в законовия срок.

В случаите, в които Пловдивският Районен Съд е постановил решение, с което издава Заповед за защита от домашно насилие срокът на валидност на мерките за защита е както следва: 18 месеца в 4 казуса, 12 месеца в 3 казуса, 3 месеца в 1 казус, 10 месеца и 3 месеца в 1 казус, в 1 казус мярката за защита е само задължение за извършителя да се въздържа от извършване на домашно насилие, която е безсрочна.

4. Изводи от извършеното изследване на Закона за защита от домашно насилие

Въпреки натрупаната практика по прилагане на Закона за защита от домашно насилие (ЗЗДН)²⁰ в Районен съд – Пловдив и работата на релевантните държавни институции и НПО, трудностите в координацията им и допускането на съществени пропуски в прилагането на закона, са налице и към настоящия момент.

Липсата на регулярни задължителни обучения за специалистите, прилагащи ЗЗДН, включително обучения за спецификата на домашното насилие и отражението на стереотипите основани на пола в случаите на домашно насилие, опасността на извършените насилствени посегателства, както и риска от бъдещо насилие – съгласно европейското и международно право²¹ – водят до редица проблеми при прилагането на закона, до неговото нееднакво приложение както в рамките на страната, така и на отделните съдилища.

4.1. Основни проблеми, срещани в работата на съда

- Част от съдебните състави изискват твърдяното домашно насилие да бъде доказано от страна на пострадалите *отвъд всякакво съмнение*, което представлява твърде завишен стандарт, с който доказателствената тежест се възлага изцяло върху жертвата. Такъв стандарт за доказване е прекомерно завишен и не съответства на Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация срещу жените и на ЕКПЧ, нито на съвременните антидискриминационни стандарти, които облекчават жертвата относно

²⁰ В Районен съд - Пловдив се водят следния брой дела по Закона за защита от домашно насилие: през 2009 год. - 207, през 2010 год. – 234, през 2011 год. – 252, през 2012 – 293, през 2013 год. – 273, през 2014 – 238, през 2015 год. – 240, през 2016 год. – 241.

²¹ Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация срещу жените (Генерална препоръка №19/1992, Комуникации №2, 5, 6, 20 срещу България и 32 срещу България); Конвенцията за правата на детето; Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи (*Бевакуа и С. срещу България, Контрова срещу Словакия, Опуз срещу Турция, Еремия и други срещу Молдова и др.*).

доказателствената тежест в гражданските производства по дела за домашно насилие.

- Често чл. 2, ал. 2 от ЗЗДН не се прилага по смисъла на закона, а именно, че е достатъчно да се докаже, че дете е присъствало по време на инцидент на домашно насилие, за да се приеме, че е жертва на психическо и емоционално такова. В такива случаи част от съдебните състави изискват от пострадалите да доказват преки актове на насилие върху децата им – в разрез с нормата на ЗЗДН, международното и европейско право.
- Част от съдебните състави изключват от предмета на обсъждане актовете на насилие, които предшестват датата на последния инцидент – в разрез с нормата на ЗЗДН, международното и европейско право.
- Част от съдебните състави издават заповеди за защита съдържащи само бланкетната мярка по чл. 5, ал. 1, т. 1 от ЗЗДН – в разрез с нормата на ЗЗДН, международното и европейско право.
- При определяне срока на мерките за защита, който рядко стига до максималния такъв от 18 месеца, част от съдебните състави не сочат мотиви за решението си, като не преценяват историята на домашно насилие в отношенията между страните, опасността и риска от бъдещо насилие и опасността на вече извършените насилствени посегателства.
- Част от съдебните състави срещат затруднения при оплакване само от психическо и емоционално насилие, тъй като за него липсват физически – лесно разпознаваеми – белези и доказателства. Подценяват насилието в тези случаи.
- Често, мерките за защита по чл. 5, ал. 1, т. 5 и т. 6 от ЗЗДН не се постановяват от съда дори когато са налице програми за работа с пострадалите и с насилниците.
- Често съдебни състави мотивират актовете си само върху представени по делата социални доклади, които не са релевантни за тези дела, изготвени са некомпетентно и затрудняват допълнително защитата на жертвите, тъй като делата по ЗЗДН се приравняват на производствата по Семейния Кодекс.

4.2. Основни проблеми, срещани в работата на прокуратурата

- Производства по чл. 296, ал. 1 от НК са рядкост. В повечето случаи на сигнал за нарушение на заповед за защита по ЗЗДН прокуратурата реагира не с образуване на производство по НК, а с даване на указания за извършване на проверка на сигнала и вземане на мерки по Закона за Министерство на Вътрешните Работи.
- Разследването в тези производства не е ефективно. Подценява се сериозността на нарушаването на заповедите за защита, издадени от съда.
- Често лицата, нарушили заповед за защита, не се изправят пред наказателен съд и не се наказват. В тях остава чувство за безнаказаност. В тези случаи, жертвите не се оплакват повече на органите, прилагащи ЗЗДН.

4.3. Основни проблеми, срещани в работата на адвокатите

- Не се противопоставят на неправилното разпределение на тежестта на доказване в процеса.
- Не се позовават на чл. 2, ал. 2 от ЗЗДН и не защитават адекватно правата и интересите на децата – в разрез с нормата на ЗЗДН, международното и европейско право.
- Не представят и изискват да се разгледат от състава на съда актовете на насилие, които предшестват датата на последния инцидент – в разрез с нормата на ЗЗДН, международното и европейско право.
- Посочват като мярка за защита само бланкетната мярка по чл. 5, ал. 1, т. 1 от ЗЗДН – в разрез с нормата на ЗЗДН, международното и европейско право.
- Не претендират максимален срок на мерките за защита.
- Отказват да водят дела в случаи на оплакване само от психическо и емоционално насилие, тъй като за него липсват физически – лесно разпознаваеми – белези и доказателства. Подценяват насилието в тези случаи.
- Не изискват определянето на мерки за защита по чл. 5, ал. 1, т. 5 и т. 6 от ЗЗДН дори когато са налице програми за работа с пострадалите и с насилниците.
- Не възразяват по отношение съдържанието и компетентността на социалните доклади, изготвяни по някои дела.

4.4. Основни проблеми, срещани в работата на полиците

- Не са достатъчно запознати с характеристиките на домашното насилие и индиректните начини то да бъде разпознато;
- Не познават достатъчно механизмите на ЗЗДН за защита правата на жертвите на домашно насилие, мерките за защита и реда за тяхното налагане;
- Не познават достатъчно и не използват правомощията си по ЗЗДН, ЗМВР и ЗОБВВПИ във връзка със случаи на домашно насилие;
- На жертвите често се отказва, или се препятства, приемането на устни и писмени жалби и сигнали за извършено домашно насилие, като пострадалите се пренасочват към НПО или съда. В случаите на приети жалби е практика неиздаването или забавеното издаване на входящи номера, което е от особено значение при подаване на молба за защита по ЗЗДН в съда, тъй като те са важно доказателствено средство, приложимо към входящата документация;
- Често, макар че са налице законовите предпоставки, не се съставя протокол за предупреждение по чл. 56 от ЗМВР или насилникът се предупреждава устно, което лишава жертвата от надлежно доказателствено средство в съдебното производство. В случаите на съставен предупредителен протокол, жертвата рядко се сдобива с копие, въпреки разпоредбата на чл. 56, ал. 3 от ЗМВР;
- Често не изпълняват задълженията си по чл. 63 от ЗМВР за задържане на извършителя, дори и когато са налице законовите основания за това - поради negliжиране на домашното насилие като „семеен“ или „битов“ проблем;
- В РУП често се разпитват едновременно и жертва и извършител, и се приканват към постигане на споразумение, което е недопустимо според международните и

европейски стандарти;

- Има случаи на отказано съдействие на жертвата при подаден сигнал, както и съставянето на документи, удостоверяващи факта на извършено домашно насилие. Това се случва приоритетно в по-малките населени места, където хората се познават и в много от случаите са близки или роднини.;
- Има случаи, в които с цел „овладяване на ситуацията“ полицейски служители приканват жертвата да напусне жилището, вместо да бъдат предприети мерки спрямо извършителя;
- Понякога се стига до отказ от незабавно съдействие на пострадалото лице при издадена заповед за незабавна защита по ЗЗДН;
- Някои РУП продължават да подготвят и внасят молби за образуване на дела по ЗЗДН в съда;
- Не се проверява за притежавано от насилника оръжие, или при констатиране на налично такова не се предприема отнемането на разрешението за притежаването му по реда на чл. 155, ал. 1 във връзка с чл. 58, ал. 1, т. 8 от ЗОБВВПИ;
- Липсва достатъчно информация относно правомощията на други институции и доставчици на социални услуги, към които да се насочи жертвата на домашно насилие;

4.5. Основни проблеми, срещани в работата на социалните работници

- Липса на достатъчно умения за водене на интервю в случаи на насилие и за събиране на информация от различни източници;
- Липса на достатъчно умения за разпознаване на индиректните признаци на насилие;
- Липса на достатъчно знания за проявленията на домашно насилие, последиците за личността и семейството/двойката;
- Липса на достатъчно знания за работата с жертва на насилие и извършител;
- Изготвяне на социални доклади, съдържащи ирелевантна за делата по ЗЗДН информация, с което допълнително се затруднява защитата на жертвите, тъй като делата по ЗЗДН се приравняват на производствата по Семейния Кодекс;
- Липса на достатъчно знания за механизмите при справяне с професионалния стрес;

5. Препоръки

Необходими законодателни промени:

- Ратифициране на Конвенцията на Съвета на Европа за превенция на и защита срещу насилието срещу жените, включително домашното насилие.
- Изменение на Закона за равните възможности на жените и мъжете с цел определяне на един орган за равнопоставеност на половете, който да следи за

МИНИСТЕРСТВО НА
ПРАВОСЪДИЕТО

„Програми за превенция и преодоляване на домашното насилие“.

Проектът се изпълнява по Договор за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ с рег. № 93-00-521/21.12.2016г., сключен с Министерство на правосъдието.

да
джендър
алтернативи

- изпълнението на закона; ясно разпределение на задълженията на държавните и общински служби и институции ведно с носене на отговорност при тяхното неизпълнение.

В Наказателния Кодекс:

- Криминализиране на домашното насилие;
- Криминализиране на леката и средна телесна повреда между съпрузи като престъпление от общ характер;
- Криминализиране на престъплението „изнасилване между съпрузи“ и лица във фактическо съпругеско съжителство;
- Криминализиране на преследването (дебненето) /stalking/;
- В чл. 296, ал. 1 от НК - Законодателно засилване на санкциите като тежест и видове при нарушение на заповедта за защита, вкл. при системност на нарушенията, задължително включване в програми за превенция в тези случаи; засилване на защитата и контрола относно спазване на мерките за защита; работа по превенция на нарушаване на заповедите за защита;

В Закона за Защита от Домашно Насилие:

- В чл. 5, ал. 1, т. 1 от ЗЗДН да бъде изрично посочено, че тази мярка за защита е безсрочна;
- В чл. 5, ал. 3 от ЗЗДН да се посочи изрично, че при наличие на противоречие между постановени привременни мерки по реда на СК и ЗНЗ или ЗЗ, издадени по реда на ЗЗДН, следва да се прилагат актовете, издадени по реда на ЗЗДН – с оглед защита на най-добрия интерес на децата, които не следва да бъдат принуждавани да се срещат с родител, който е извършил домашно насилие по отношение на тях. Да се посочи изрично и че при две висящи дела – по реда на ЗЗДН и по реда на СК, един съдебен състав следва да решава и двете производства – с цел гарантиране на ефективното прилагане на законодателството в защита на най-добрия интерес на децата;
- Чл. 5, ал. 4 от ЗЗДН - Да се отмени задължителното налагане на глоба по реда на ЗЗДН поради възможността за изпадане в противоречие с Протокол 4 към ЕКПЧ;
- Чл. 6, ал. 3 - Да се изготви единна национална методика за работа по програмите по чл. 5, ал. 1, т. 5 и 6 от ЗЗДН с цел осигуряване на ефективно и равнопоставено прилагане на закона в цялата страна;
- В чл. 9, ал. 3 от ЗЗДН да се посочи изрично, че Декларацията не трябва да съдържа текста по чл. 313 от НК;
- В чл. 9, ал. 4 от ЗЗДН - Съдът служебно да проверява за наличието на висящо производство по ЗЗДН с вече издадена ЗНЗ или ЗЗ – при образуване на производство по ЗЗДН.
- В чл. 10, ал. 1 от ЗЗДН да се посочи изрично, че срокът за инициране на производство по ЗЗДН е 3-месечен от последния извършен акт на домашно

насилие, като в хода на разглеждане на производството се вземат предвид всички основни актове на домашно насилие, а не само посоченият последен инцидент, тъй като домашното насилие представлява процес;

- Предвиждане на законови задължения за лекари и зъболекари при констатирано при преглед насилие над дете да уведомят Отдел „Закрила на детето“ към съответната ДСП, с предвиждане на санкции и носене на отговорност при неизпълнение на задължението им да защитават най-добрия интерес на детето.
- В чл. 13 да се посочи изрично, че тежестта на доказване в процесите по ЗЗДН следва да е обвърната;
- В чл. 15 от ЗЗДН да се посочи срок за произнасяне на съда с решение и с мотиви към него, както и редът за неговото връчване;
- При издаване на ЗНЗ/ЗЗ съдът да изпраща акта си на компетентното РУП на МВР както по адрес на извършителя, така и по адрес на пострадалото лице, за да се осигури ефективно изпълнение на тези актове от страна на органите на МВР.
- Да бъде уточнено, че в случаите, в които съдът отказва издаването на ЗЗ, то актът му следва да бъде служебно изпращан на компетентните РУП на МВР, които следят за изпълнението на ЗНЗ;
- Да бъде по-ясно регламентирана в ЗЗДН отмяната на ЗНЗ/ЗЗ при прекратяване на производството, като се уточни, че съдът следва да изпрати служебно акта си на компетентните РУП на МВР, които следят за изпълнението на ЗНЗ/ЗЗ;
- В чл. 19 от ЗЗДН – да бъде изрично посочено, че ЗНЗ има действие до издаването на решение на съда, което да е влязло в законна сила.
- В преходните и заключителни разпоредби на ЗЗДН – да се изготвят подробни дефиниции на понятията „психическо насилие“, „емоционално насилие“, „ограничаване на личния живот, личната свобода и личните права“
- Да бъде изготвен и поддържан национален регистър за делата по ЗЗДН, който да бъде достъпен за всички граждани;

В Гражданско-Процесуалния Кодекс:

- Да се разшири приложното поле на чл. 310 от ГПК, като се предвиди исковете по ЗЗДН да се разглеждат по реда на бързото производство

МИНИСТЕРСТВО НА
ПРАВОСЪДИЕТО

„Програми за превенция и преодоляване на домашното насилие“.

Проектът се изпълнява по Договор за предоставяне на
безвъзмездна финансова помощ с рег. № 93-00-521/21.12.2016г.,
сключен с Министерство на правосъдието.

да
джендър
алтернативи

Седалище: гр. Пловдив - 4000
ул. „4 януари“ №38, вх. „В“, ет. 2, ап. 3

Тел. 032/ 26 07 08,

Мобилен: 0887 27 37 55, 0894 33 79 48

www.genderalternatives.org,

office@genderalternatives.org

Facebook: [Джендър алтернативи](#)

Twitter: GenderAlter

да
джендър
алтернативи